

๗๖. อคติและวิปลาสนำไปสู่วิบัตติ

Prejudice and Distortion Leading to Failure

ขอน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

In Honor of the Blessed One of the Fully Enlightened One

By Nithee Siripat – Siripat.com and Academiae Network. 2016

ความสำคัญของบทความ

ในการบรรลุผลแห่งการปฏิบัติธรรมนั้น คือ ขั้นตอนสำคัญทางสมาธิกับปัญญาในการดับความไม่รู้จริงแห่งอวิชชาทั้งหลาย [อวิชชา ๔-อวิชชา ๘] โดยเฉพาะความไม่รู้จริงแห่งอวิชชาที่รู้เห็นอย่างประจักษ์แจ้งด้วยการเจริญปัจจัยธรรมทั้งหลาย ที่เรียกว่า “**ปฏิจจนุปบาท ๑๒-ปฏิจจนุปปັນนธรรม ๖**” [วิชา: จตุปปาตญาณ-ทิพจักขุญาณ หรือ วิปัสสนาญาณ: ปัจจัยปริกคหญาณ] หรือในอีกนัยหนึ่ง คือ การได้ปรีชาสามารถในการหยั่งรู้ยังเห็นด้วย “**ญาณทัสสนะ**” ในการกำหนดรู้สมุทัยสังข [กิงขาวิตรณวิสุทธิ ข้อ ๔ ในวิสุทธิ ๗: ธรรมฐิติญาณ-ยถาภูตญาณ-สัมมมทัสสนะ] ที่ทำให้เกิด “**ปัญญาเห็นธรรม-ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักขุ**” [โลเกียญาณ] จนสามารถบรรลุถึง “**การทบทวนอุปาทานขั้น ๕**” ได้ และข้ามโคตรจากปุถุชนถึง “**ความเป็นอริยบุคคล**” [ญาณทัสสนวิสุทธิ-องค์ความรู้ทั้งหมดในอริยสังข ๔ หรืออริยมรรค] ได้ เพราะความบริสุทธิ์แห่งไตรสิกขา [อริสีลสิกขา-อริจิตตสิกขา-อริปัญญาสิกขา] ในอันดับสุดท้ายโดยปรมัตถ์นั้น คือ การบรรลุความตรัสรู้ถึง “**สัจภาวะแห่งนิพพาน**” โดยการได้ “**สัมมาสัมโพธิญาณ**” นั้นเอง ในความสำเร็จอันยิ่งใหญ่แห่งการเจริญภาวนากรรมฐานดังกล่าวนี้ เกิดจากความมูมานะพากเพียรด้วยความอดทนแห่งขันติ ที่มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ (๑) **ปัญญา** คือ ความพึงพาตนเอง กับ (๒) **กรุณา** คือ ความเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ อันแสดงถึง “**สัจภาวะแห่งพุทธะ**” ด้วย “**สัมมาปฏิบัติแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘**” นั้น คือ (๑) **ความเป็นผู้รู้-อริปัญญา** (๒) **ความเป็นผู้ตื่น-อริศีล** และ (๓) **ความเป็นผู้เบิกบาน-อริจิตต์** อันเป็นขั้นสูงสุดในพระธรรมวินัยนี้.

บทความที่ ๗๖ ประจำปี ๒๕๕๕ – อคติและวิปลาสนำไปสู่วิบัติ

ผู้ปฏิบัติธรรมจำนวนมากอาจมองข้ามความสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่าง “อคติ” กับ “วิปลาส” ไป อันเป็นเหตุให้บุคคลนั้น พังทลายสู่ความหายนะ ที่เรียกว่า “วิบัติ” ที่คาดไม่ถึง เพราะความไม่รู้จริงแห่งวิชา คำว่า “อคติ” หมายถึง ความประพฤติที่ผิด ความลำเอียง ได้แก่ (๑) *ฉันทาคติ*–ความลำเอียงเพราะชอบ (๒) *โทสาคติ*–ความลำเอียงเพราะชัง (๓) *โมหาคติ*–ความลำเอียงเพราะหลง (๔) *ภยากติ*–ความลำเอียงเพราะกลัวภัย ส่วน คำว่า “วิปลาส ๔” หมายถึง ความรู้เห็นคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริง ได้แก่ (๑) *สัญญาวิปลาส*–หมายรู้ผิดพลาดจากความจริง (๒) *จิตตวิปลาส*–ความคิดผิดพลาดจากความจริง (๓) *ทัญญูวิปลาส*–ความเห็นผิดพลาดจากความจริง โดยเฉพาะเชื่อถือ ไปตามสัญญาวิปลาส หรือจิตตวิปลาส นั้น (๔) *ความบกพร่องปัญญาเห็นธรรมโดยไตรลักษณ์* [อนิจจังสัญญา–ทุกขสัญญา–อนัตตสัญญา] และ *อสุกสัญญา* ในข้อนี้กล่าวโดยรวม คือ (๑) *วิปลาสในสิ่งที่ไม่เที่ยง ว่าเที่ยง* (๒) *วิปลาสในสิ่งที่เป็นทุกข์ ว่าสุข* (๓) *วิปลาสในสิ่งที่ไม่เป็นตัวตน ว่าตัวตน* (๔) *วิปลาสในสิ่งที่ไม่งาม ว่างาม* ฉะนั้น สภาพแห่งจิตของบุคคลนั้น ไม่เป็นสมาธิ ประกอบด้วยความฟุ้งซ่านอย่างสมบูรณ์ มีวิชาปิดกั้นปัญญาให้พิจารณาไม่เห็นธรรมตามเป็นจริงหรือตามกำหนดธรรมคา [กฎธรรมชาติ] กล่าวคือ ขอมแพ้ต่ออำนาจความงำของกิเลสทั้งหลาย ผลวิบากแห่งนิสสันท์ คือ วิบัติใน ๔ คติธรรม ได้แก่ (๑) *ศีลวิบัติ*–เสียศีลทุกศีล (๒) *อาจารย์วิบัติ*–เสียความประพฤติ (๓) *ทัญญูวิบัติ*–ผิดธรรมผิดวินัยด้วยความเห็นคลาดเคลื่อน (๔) *อาชีพวิบัติ*–ประกอบมิจจาชีพ กล่าวโดยสรุป กลายเป็นบุคคลต้องอาบัติปาราชิก หรือมีคุณสมบัติในการถือครองเพศสมณะ และไม่จัดอยู่ในฐานะของพุทธบริษัททั้ง ๔ กลุ่ม ได้แก่ *ภิกษุ-ภิกษุณี-อุบาสก-อุบาสิกา* เป็นบุคคลที่ไม่สามารถสั่งสอนพระธรรมได้ หรือเป็นผู้ยอมแพ้ต่อกระแสแห่งโลกธรรมอย่างบริบูรณ์ ได้แก่ *มียศ-เสียยศ ๑ มีลาภ-เสียลาภ ๑ มีสรรเสริญ-มีนินทา ๑ มีสุข-มีทุกข์ ๑* อันเกิดสลับสับเปลี่ยนในจิตใจไม่สิ้นสุด หหมดโอกาสในการรู้แจ้งเห็นจริงด้วยปัญญาเห็นธรรมตามที่เป็นจริง ในลำดับสุดท้าย ก็เกิดความเสื่อมศรัทธาเสื่อมใสในพระรัตนตรัย ไม่เชื่อความจริงใน “กฎแห่งกรรม” และ “กัมมัตตสกา” ว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน จึงไม่มี “หิริ” กับ “โอตตปปะ” กล่าวที่จะประพฤติชั่วได้และคิดชั่วได้ [มิจจกัมมัตตะ-มิจจกัมมัตตปปะ] แต่ถ้าพิจารณาง่าย ๆ คือ กลายเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญญาณเครื่องบ่งบอกว่าจะเข้าถึง “กระแสแห่งอริยมรรคมีองค์ ๘” ได้เลย หหมดโอกาสบรรลุเข้าถึง “โลกุตตรธรรม” ในกาลต่อไป

แต่อย่างไรก็ตาม เหตุแห่งความวิบัตินั้น ย่อมเกิดจากความไม่เชื่อ ความไม่ศรัทธาเสื่อมใสในคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งผู้ปฏิบัติธรรมจะต้องประพฤติปฏิบัติด้วยสัมมาปฏิบัติ เพื่อใคร่ตรง พิสูจน์ให้เห็นความจริงตามเป็นจริงด้วยตนเอง นั่นคือ มีความเห็น มีความนึกคิด ที่ประกอบด้วยปัญญาและเหตุผล อันเป็นการพัฒนากระบวนการความคิดอย่างถูกวิธีขั้นสูง ที่มีรากฐานด้วยกระบวนการศึกษาค้นคว้าปฏิบัติโดย “ไตรสิกขา” ได้แก่ *อริยศีลสิกขา-อริยจิตตสิกขา-อริยปัญญาสิกขา* โดยมีข้อสรุปลงที่ข้อคุณธรรมทั้ง ๘ ประการตาม “อริยมรรคมีองค์ ๘” เพื่อนำไปสู่การค้นหาความจริงโดย “อริยสังข์ ๔” และกระบวนการคิดโดย

“โยนิโสมนสิการแห่งจินตามยปัญญา” ซึ่งประกอบด้วย (๑) ปฏิจจสมุปบาท ๑๒ กับ (๒) ปฏิจจสมุปปีนนธรรม ๖ เมื่อเกิด “สภาวะแห่งญาณสัมปยุตต์” ตามเป็นจริง “ปัญญาญาณ” ทั้งหลายที่อุบัติขึ้นใน “วิปัสสนาภูมิ” จึงเรียกว่า “ภาวนามยปัญญา” ซึ่งก็สัมปยุตต์ด้วย “สุตมยปัญญา-ปรโตโมสะ” กับ “จินตามยปัญญา-โยนิโสมนสิการ” นั่นเอง ฉะนั้น “ภาวนามยปัญญา” จึงเป็น “ญาณทัตตสนะ” [ปัญญาหยั่งรู้สติหยั่งเห็น-สติสัมปชัญญะ] ที่ทำให้เกิด “ปัญญาญาณ” [Intuition] ที่เรียกว่า “ญาณทัตตสนวิสุทธิ” [โลกุตตรมรรค] หรือ “ยถาภูตญาณทัตตสนะ” หมายถึง การหยั่งรู้หยั่งเห็นสภาวะธรรมตามเป็นจริงโดยความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัยที่ปรุงแต่งสภาวะธรรมขึ้น ญาณในวิปัสสนาเหล่านี้ จะทำหน้าที่เกื้อหนุนให้บรรลุถึงความตรัสรู้ธรรมทั้งปวงได้โดย “สัมโพธิญาณ” [สัมโพธิ-อาสวัคขะ: Enlightenment] เมื่อ “ปัญญาญาณ” ทั้งหลายอันเกิดขึ้นในวิปัสสนาภูมิแห่งกรรมฐานนั้น มาประชุมรวมกันอย่างเป็นเอกเทศหนึ่งเดียวกัน และเกิดความสว่างไสวด้วยความสงบสุขในใจ [อุปสมะ] จนเหลือข้อธรรมเอกว่า “อัปมาทะ-ความไม่ประมาท” อันเป็นปัจฉิมโอวาทของพระพุทธเจ้า เรียกว่า “ญาณสัมปยุตต์-ธรรมสามัคคี” [Synchronization] อันเป็นสภาวะแห่งจิตที่หลุดพ้นจากกิเลสทั้งหลายและทุกข์ทั้งปวงแล้ว [นิพพาน-บรมธรรม-อมตธาตุ] นั่นคือ “สัมโพธิ-อาสวัคขะ” หรือความตรัสรู้-ความรู้แจ้งเห็นจริงแห่งปฏิเวธ จนสามารถบรรลุถึง “สัจจภาวะแห่งนิพพาน” [The Truths of Nirvana] ได้ อันดำเนินตามลำดับธรรมในคำสอนของพระพุทธเจ้าทุกประการ

ด้วยเหตุนี้ พุทธศาสนิกชนผู้หมั่นเพียรในการปฏิบัติธรรมเจริญภาวนากรรมฐานนั้น จึงต้องหมั่นตรวจสอบพิจารณากรรมฐาน [มนสิการกรรมฐาน] อยู่เนืองๆ ให้เกิดธรรมที่สมบูรณ์และไพบลูย์ยิ่งขึ้นไป ขั้นตอนการปฏิบัติธรรมจึงเปรียบเสมือนกับน้ำชิมบ่อทราย ที่ต้องค่อยๆ ประพุดปฏิบัติสัมมาปฏิบัติไปอย่างต่อเนื่อง ไม่สามารถจบสมบูรณ์ลงในคราวเดียวกันทันทีได้ กว่าบุคคลจะดูได้ถึง “ดวงตาเห็นธรรม-ธรรมจักษุ” [The Eye of Truths] ในขั้นแรกนั้น จึงไม่ใช่เรื่องสามัญในสาธุชนทั่วไป ฉะนั้น กระบวนการตัดสินใจลงมือปฏิบัติธรรมในพระธรรมวินัยนี้ จึงเป็นเรื่องยากละเอียดอ่อนและรู้ผลได้ช้า ยิ่งเป็นบุคคลในยุคสมัยใหม่ ยิ่งทวีคุณค่าความยากขึ้นเป็นหลายเท่า เพราะปัจจัยสภาพแวดล้อมทางสังคมมีอิทธิพลต่อสภาวะแห่งจิตใจอย่างซับซ้อนมาก ดังนั้น ปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมสำหรับสังคมสมัยใหม่ จึงแยกออกเป็น ๒ องค์ประกอบ ได้แก่ (๑) ปัจจัยภายในที่เป็นสภาวะแห่งจิตของผู้ปฏิบัติธรรม ที่ถูกกิเลสทั้งหลายครอบงำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “นิวรณ์ ๕” และ “อุปกิเลส ๑๖” และ (๒) ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตและทำให้เกิดความทุกข์ โดยจำแนกออกเป็น ๒ ด้าน นั่นคือ (๑) สภาพสังคมและเศรษฐกิจ เช่น ภาวะพลเมืองล้นโลก ภาวะความอดอยาก ภาวะความก้าวร้าวของการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ ภาวะระบบเศรษฐกิจและการเมืองยุคใหม่ เป็นต้น และ (๒) สภาพภัยธรรมชาติ เช่น ภาวะโลกร้อนด้วยก๊าซเรือนกระจก ภาวะความรุนแรงของภัยพิบัติทั่วโลก เป็นต้น ฉะนั้นปัจจัยทั้ง ๒ ประการ ดังกล่าวนี้มีพลังบีบบังคับร่างกายและจิตใจมนุษย์ให้แสวงหาหนทางเอาชีวิตรอดในทิศทางที่ไม่เจริญอย่างประเสริฐ โดยแสดงออกในกรรม ๓ อย่าง ได้แก่ กายกรรม-วจีกรรม-มโนกรรม ที่เรียกว่า “อกุศลกรรมบถ ๑๐” [อนริยปฏิบัติ] แทนที่จะเลือกการแสวงหาอย่างประเสริฐ ที่เรียกว่า “อริยปฏิบัติ” อันเป็นเหตุให้บุคคลแสวงหาธรรมอัน

เกษม คือ “นิพพาน” กล่าวอีกนัยหนึ่ง ก็เป็นผู้มีปัญญาเห็นธรรมว่า ตนเป็นผู้มี ชาติ ชรา พยาธิ มรณะ โสกะ และ สังขเลสทั้งหลายเป็นธรรมดา และเข้าใจรู้จักโทษข้อบกพร่องของสิ่งที่มีสภาพเช่นนั้น ด้วยการใช้ “ปัญญาญาณ” คือ “จตุปปตญาณ-ทิพพจักขุญาณ” [ปฏิจจนมุขปาถ ๑๒-ปฏิจจนมุขป็นนธรรม ๖] เพราะฉะนั้น จึงเห็นได้ว่า คนในยุคข้างหน้าจะมี “ปัญญาเห็นธรรม” ตามคำสอนของพระพุทธเจ้าได้ยากมากขึ้น จะมีปัญญาสูงกว่าพวกสัตว์เดรัจฉานเพียงเล็กน้อย มีกิจกรรมในชีวิตไม่แตกต่างจากสัตว์เดรัจฉาน ไม่มีมนุษยธรรมสมกับที่จะเรียกว่ามนุษย์ได้ ยิ่งในสังคมที่บ้านเมืองเปิดโอกาสให้คนชั่วได้ดีมากเท่าไร ความเดือดร้อนเสียหายยิ่งแพร่กระจายสู่คนส่วนรวมของสังคมมากเท่านั้น เพราะสังคมนั้นนิยมชื่นชอบคนชั่ว คือ ความชั่วเจริญอย่างสุดออบ [อกุศลกรรมบถ ๑๐] นั่นหมายความว่า ความเชื่อ ความศรัทธา ความนึกคิด ของผู้คนในยุคนี้ ประกอบด้วย “อคติ” และ “วิปlass” สังคมจึงยิ่งสู่ความวิบัติเสียหายอย่างสมบูรณ์ อันมีสภาพที่เหนือความบรรยายจะอธิบายได้ ในอีกแนวคิดหนึ่งนั้น สภาพสังคมของมนุษย์เป็นสังคมแบบสัตว์เดรัจฉานพร้อมดีแล้ว สัตว์ที่แข็งแรงกว่าและฉลาดกว่า ย่อมดำรงเผ่าพันธุ์ของตนอยู่ได้ ซึ่งก็เป็นไปตามหลัก “การคัดเลือกโดยธรรมชาติ-ทฤษฎีการคัดเลือกโดยธรรมชาติ” [The Theory of Natural Selection] ในเชิงชีววิทยาของสิ่งมีชีวิต [Charles Darwin and Alfred Russel Wallace] ฉะนั้น คำว่า “เมตตาธรรม” [Loving-Kindness] กับ “กรุณาธรรม” [Compassion] จึงไม่สามารถเกิดขึ้นได้ในสังคมเช่นนั้น ทุกคนต้องการมีชีวิตอยู่รอด เพราะปัจจัยทุกอย่างมีอยู่อย่างจำกัดและศีลธรรมก็อ่อนกำลังลงด้วย

Charles Darwin: [12 February 1809 – 19 April 1882] An English Naturalist and Geologist

Alfred Russel Wallace: [8 January 1823 – 7 November 1913]

A British Naturalist, Explorer, Geographer, Anthropologist, and Biologist

นอกจากนี้ “มโนทวจริต ๓” ได้แก่ อภิขณา-พยายาม-มิจลาทัญญู ย่อมเป็นเหตุให้เกิด “วจิตทวจริต ๔” ได้แก่ มุสาวาท-ปีสมาวาจา-หฺรฺสวาจา-สัมพัปปลาปะ และ “กายทวจริต ๓” ได้แก่ ปาณาติบาต-อทินนาทาน-กามสุมิจฉาจาร เมื่อสังคมส่วนใหญ่ปรารถนาในฝ่ายทวจริตกรรมเป็นเกณฑ์หลัก การยอมรับ “อคติ” [Prejudice] กับ “วิปลาส” [Distortion] ก็ย่อมเป็นไปได้ง่าย เป็นหนทางไปสู่ความวิบัติฉิบหายในที่สุด สภาวะแห่งจิตพอกพูนด้วยกิเลสนิวรณ์ได้ง่าย นั่นคือ กามฉันทะ-พยายาม-ถีนมิทระ-อุทัจจกุกุจะ-วิจิกิจฉา-อรติ-อวิชชา-อกุศลธรรมทั้งหลาย คนพวกนี้จึงบอกบุญไม่รับ มีแต่ความกดดันในชีวิตให้เดือดร้อนตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นเวลาตื่นหรือนอนหลับก็ตาม คุณภาพชีวิตตกอยู่ใน “คติ ๔ แห่งอบายภูมิ” ได้แก่ นิรยะ-ตรัจฉาน โยนิ-ปิตติวิสัย-อสุรกาย หรือ พวกไม่มีความสุขความเจริญ-พวกมีคิ้วโค้งเขลา-พวก กิวงระหายไร้สุข-พวกหวาดหวั่นไร้ความรื่นเริง การมีชีวิตร่วมอยู่กับคนพวกนี้ในจำนวนมากนั้น ก็ย่อมไม่แตกต่างกับการอยู่ร่วมกับพวกคนเสียดสี ผิบ้า นั่นเอง คนเหล่านี้ไม่มี “สติปัญญา” [Intelligence] ในการดับทุกข์ได้จริง ก็แค่ขอมีชีวิตอยู่ไปวันๆ ให้อยู่รอดเท่านั้นเอง วิธีประเมินผลสังคมใดเป็นเช่นนี้หรือไม่ ก็แค่

ตรวจดูลักษณะรั้วบ้านจะสูงๆ คล้ายกับเรือนจำของตัวเอง ก็ทั้งที่ศาลยังไม่มีคำสั่งตัดสินบังคับ มีเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยในเกือบทุกที่ เพราะมีโจรชุกชุม ถ้ามองหน้ากัน ก็จะทำร้ายหรือทำกันได้เหมือนหมากัดกัน ดังนี้ เป็นต้น นอกจากนี้ มีข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง คือ กลุ่มรับผลประโยชน์และเอาเปรียบสังคมทุกด้าน จะอยู่รวมกันเป็นนิคมหมู่บ้านเฉพาะกลุ่ม โดยมักคิดเอาเองว่า พวกตนปลอดภัยจากพวกคนตกทุกข์ได้ยากลำบาก แม้บ้านจะหลังใหญ่แค่ไหน คนอาศัยก็ไม่มีความสุขหรือ ยิ่งหลังใหญ่แค่ไหนก็ทุกข์มากแค่นั้นเอง อย่างไรก็ตาม ทางรอดของผู้ปฏิบัติธรรม ก็ควรอยู่รวมกันเช่นกัน แต่ต้องเผยแผ่ “เมตตาธรรม” [Mercy or Loving-Kindness] ให้ทั่วถึงคนรอบข้างให้เป็นคนดีเช่นตน ให้ “อภัยทาน” [Forgiveness] ด้วยปัญญาประกอบด้วยเหตุผลเพื่อไม่ให้เสียธรรม มีปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ปัญญากับเหตุผลจะกลายเป็นยาวิเศษรักษา “สังคมพิการ” [Disabled Society] ให้กลายเป็น “สังคมอุดมปัญญา” [Knowledge Based Society or Learning Society] พุดจากภาษาเดียวกันก็รู้เรื่องเข้าใจกัน มีไมตรีจิตที่ประเสริฐต่อกัน ฉะนั้น “ความรัก-ความเมตตา-ปัญญาและเหตุผล” [โยนิโสมนสิการ-วิชา-ปัญญาญาณ-สติสัมปชัญญะ-อสังโฆ] จึงเป็นธรรมเครื่องดับทุกข์ในยามยากของมวลมนุษย์ได้จริงอย่างแน่นอน ไม่ใช่เงินและความมั่งคั่งเพียงอย่างเดียวที่ปราศจากการใช้ปัญญาและเหตุผล [อโยนิโสมนสิการ-อวิชา-โฆ] แต่อะไรจะเป็นอย่างไรต่อก็ตามที่ทุกอย่างนั้น ขึ้นอยู่ที่ “จิตใจ-มโน” [Mind] ของมนุษย์เท่านั้น.

